

Yıl/Year:2 Sempozyum Özel Sayısı/Special Issue of The Symposium,

Kasım/November, 2021, s. 75-85

Yayın Geliş Tarihi / Article Arrival Date

Yayın Geliş Tarihi:23-09-2021

Yayınlanma Tarihi / The Publication Date

Yayınlanma Tarihi:30-11-2021

ISSN: 2757-6000

Ferit Özdemir

İnönü Üniversitesi

feritfhm@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5963-8349

Doç. Dr. Derya Şahin

İnönü Üniversitesi

sahin.derya@inonu.edu.tr

ÇAĞDAŞ SANATTA GÖÇ TEMASI: ŞÜKRAN MORAL ÖRNEĞİ

Öz

Çeşitli doğal, ekonomik, sosyal veya siyasal faktörlerin kaçınılmaz sonucu olan göç, günümüzde küresel bir sorun haline gelmiştir. Çoğu zaman irade dışı, zorunlu sebeplerden dolayı yapılan ve ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel alanda birçok etkisi bulunan göç bireysel ve toplumsal sorunları da beraberinde getirmektedir.

Yaşadığı dönemin tanığı olan sanatçı, göç olaylarına duyarsız kalmamıştır. Özellikle çağdaş sanatın disiplinler arası yeni ifade imkânları geliştirmesi, sanat eserlerinde sebepleri ve sonuçları bakımından çoklu bir yapı gösteren göç olgusunun kapsayıcı bir şekilde değerlendirilmesini sağlamıştır. Göç olgusuyla ilişkili aidiyet, kimlik, mekân, mekânsızlık, ötekileşme gibi kavramlar sanatçıların sanat uğraşlarına konu olmuştur. Bu sanatçılardan biri de toplumdaki yerleşik değerleri ve normları sorgulayan bir performans sanatçısı olan Şükran Moral'dır.

Bu çalışmada, göç durumunu bizzat yaşayan Şükran Moral'ın *Despair/Çaresizlik* (Gurbet Kuşları) çalışması incelenmiş, göç'ün Şükran Moral tarafından nasıl yorumlandığı ve eserine nasıl yansıtıldığı ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Bu amaçla öncelikle sanatçı ve yapıtları hakkında literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra

Despair/Çaresizlik (Gurbet Kuşları) isimli eserini analiz etmek üzere sanatçı ile görüşme soruları eşliğinde görüşme yapılmış, eserin arkasında yatan metaforlar çözümlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Şükran Moral, “*Despair/Çaresizlik* (Gurbet Kuşları)”

THE THEME OF MIGRATION IN CONTEMPORARY ART EXAMPLE OF ŞÜKRAN MORAL

Abstract

Migration, which is the inevitable result of various natural, economic, social or political factors, has become a global problem today. Migration, which is mostly done out of will, due to compulsory reasons and has many effects in the economic, social, political and cultural fields; brings with it individual and societal problems.

The artist, who was a witness of the period in which he lived, did not remain indifferent to immigration events. In particular, the development of new interdisciplinary expression possibilities of contemporary art has provided an inclusive evaluation of the phenomenon of migration, which shows a multiple structure in terms of causes and results in works of art. Concepts such as belonging, identity, space, non-locality and othering related to the phenomenon of migration have been the subject of artists' artistic pursuits. One of these artists is Şükran Moral, a performance artist who questions the established values and norms in society.

In this research, Şükran Moral's *Despair* (Birds of Expatriate) work, who experienced the migration situation himself, was examined, and it was tried to reveal how Migration was interpreted by Şükran Moral and how it was reflected in her work.

For this purpose, first of all, a literature review was made about the artist and his works. Afterwards, an interview was held with the artist in order to analyze his work called *Despair* (Birds of Expatriate), accompanied by interview questions, and the metaphors behind the work were tried to be resolved.

Keywords: Migration, Şükran Moral, “*Despair*, (Expatriate birds)”

GİRİŞ

Genel anlamda göç, bir alandan ötekine, bir toplumsal ya da siyasal birimden diğerine doğru bir aktarım olarak tanımlanan göç, yaşanılan yerin daimi veya yarı daimi olarak genellikle bir çeşit idari sınırın dışına doğru değiştirilmesidir (Faist, 2003: 41). Kişinin yaşadığı yerden, toplumdan ve hayatının mihenk taşlarını oluşturan her şeyden isteyerek veya mecbur kalarak/bırakılarak ayrılması, yaşadığı yeri terk etmesi, sanki oranın bir parçası değilmiş, oranın kültürünü oluşturan yapı taşı, bir değeri değilmişçesine oradan uzaklaşması/ uzaklaştırılmasıdır.

Türk Dil Kurumuna göre göç; “*Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret*”tir (TDK, 2019). Yaşanmışlık durumuna göre

bireyin bilinçaltında çok derin izler bırakabilen göç, özünde bir şeyi geride bırakmayı gerektirir. Bir belirsizlik durumuna doğru yönlenirken, bir dönüşümün öteki ismi olur. Her durumda göç kavramının altında zorunlu bir mekân değişikliği yatmaktadır. Doğasında yaşanan yeri terk etmek vardır. Göç eylemine sebep olan durumlar aslında göç ettirmeyi zorlayan sebeplerdir.

Problematik Çerçeve

Göç içinde yaşanan, alışkanlık haline gelen yerleşim yerini terk etmektir. Daha da önemlisi, sevdiklerinden, dilinden, kültüründen vazgeçmektir (Atan, 2019:73). Göçler ülke içindeki sınırlar dahilindeki bir yerleşim yerine, bölgesine olduğu gibi sınır ötesine geçilerek ülke dışına da yapılmaktadır. Ülke içine veya yurt dışına yapılan göçler, hayatın içinden çıkan ve hayatı derinden etkileyen toplumsal bir olgu olduğu için toplumun yaşadığı ekonomik, sosyal ve siyasal etkenler gibi olumlu, olumsuz bütün yaşantılardan etkilenip; ekonomik, politik, kültürel ve tüm sosyal yapıyı çok ciddi etkileyecek ve belki tahrip eden çok büyük sonuçlara neden olacaktır. Bu sonuçların figüranı olarak göçen kişiler de yeni toplumunun kültürüne uyum sağlamak için çaba sarf edecek ve hatta gittikleri yerlerdeki insanları da etkileyebilecektir. Göç edenler bu durumu isteyerek veya mecbur kalarak/bırakılarak yaşamış olabilir. İsteyerek yapılan göçler, olduğundan daha iyi bir yaşam veya ortam için olsa da mecbur kalanlar/bırakılanlar için durum bunun tam tersi olabilir, daha kötü bir yaşam sahnesi onları bekleyebilir ve bu sahneden sadece figüran oyuncular gibi onlar için yazılan rolleri, onlara biçilen kaderi yaşamak zorunda kalabilirler. Savaşlar, ekonomik sıkıntılar, anlaşmazlıklar ve siyasi sebepler, insanları yerlerinden yurtlarından etmektedir ve bu terk ediş tarih sahnesinden asla silinmeyecek, silinemeyecek travmatik olaylara ve sonuçlarına sebep olacaktır. Göç hareketiyle travmatik olaylara maruz kalan insanlar gittikleri yerlere alışma, adapte olma, tutunma ve kök salma gayreti içinde olacak ve bu gayret kimi zaman çatışmalara, tavizlere ve kimi zaman da aşırı dirençlere neden olacaktır ve olmaktadır. Yaşanılan bu sıkıntılar göç eden insanlarda kendi gibi olan insanları bulmaya sevk ederek birbirlerine aşırı bağlanmış, kaynaştırmıştır. İşte bu sebeplerden ötürü bazı şehirlerin ara sokaklarında farklı bir ilin insanların bir araya geldiği dernekler ve vakıflar gözümüze çarpmaktadır. Bu oluşum gayreti asimile olmama özüne sahip çıkma çabası olsa da özünü unutmak istememenin de bir sonucudur. Göç, kültürel ve coğrafi olarak yalıtılmış bireyler arasında temasa geçilmesinde ve iletişimde bulunulmasına öncülük eder. Göç aracılığıyla, davranış örüntüleri arasında alışverişe gidilir, yeni düşünce geliştirilir ve kültürün sınırları genişletilir (Fichter, 1996:155-156).

İnsanlar ister yurt içine ister yurt dışına göç etsin,; gittikleri yerlerin kültürlerinin, yaşam şekillerinin etkisi altında kaldıklarında, zaman geçtikçe o toplumun insanını ve kültürünü de kendi idealleri, değerleri ve yaşam şekilleriyle etkilemiş ve kimi zaman bir kültür sentezi oluşturmuşlardır. Yaşanan vahim durumların birleştiriciliğiyle kültürel motifler, ister istemez herkesten habersiz ve sessiz bir kaynaşma, kardeş olma çabasına girişmiş ve bunu herkesten önce başarmıştır ama unutulmamalıdır ki bu süreç isteyerek

veya istemeyerek göç eden insanların ilk zamanları için zor ve sancılı olmuştur. Yerel ve ulus ötesi göç hareketleri, bulunduğu anın ruhunu etkileşime sokan bir unsur olarak var olur ve göç; sanatta zaman zaman tekinsizlik, misafirlik, vatansızlık, görünmeyen yurttaşlık, bitmeyen yolculuk ve sınırlar üzerine çok yönlü eleştirel kavramlar üretebilir (Baş, 2016: 8).

Sanatçılar, yaşadıkları toplumdaki beslenen, toplumun tanığı, topluma dönük, toplumun dinamiklerinin farkında olan ve yeni dinamikler kazandırma çabasında olan; toplumsal olayları görmezden gelemeyen, görüşlerini eyleme dökme arzusu içinde olan kişilerdir.

Sanatçıların sanat üretimlerinde ve ürettiklerinin okunmasında toplumsal olgular çok büyük ve etkili bir rehber ve yol arkadaşıdır. Bu nedenle sanat eserleri aynı zamanda bu olguların farklı açılardan görünmesi ve gösterilmesidir. Toplumda yaşanan her olay gibi göç olgusu da sanatçıları etkilemiş ve sanat pratikleri içerisinde çokça işlenmiştir. Özellikle göçün sebepleri, yarattığı etkiler ve sonuçları sanatçıların odaklandıkları konular arasında olmuştur.

Sanat, her zaman toplum içerisinde yaşananlardan etkilendiği için o toplumda çalışma üreten sanatçı da toplumdaki sosyolojik, psikolojik, ekonomik vb. olgulardan beslenip, değişen ve gelişen bir birey olarak görevini yerine getirmeye çalışacaktır. Göç kavramı bir tema olarak sanat içerisine girdiği zaman, örnek olarak yoksulluk, savaşlar, göç etmek zorunda bırakılan insanlar, yerinden olma, mülteciler, sınır dışı etme, aidiyet gibi kavramlar ile çağdaş sanatta kendine yer bulmaktadır (Girgin, 2017).

Bu sanatçılardan biri de; göçmenliği yurtdışında bizzat yaşayan Türk performans sanatçısı Şükran Moral'dır. Sanatçı, *Despair/Çaresizlik* (Gurbet Kuşları) isimli çalışmasıyla, göç olgusunu ve göçmen çaresizliğini göstermeye, duyduğumuz, tanıdığımız, bildiğimiz olayları, bilmediğimiz duygularla hissettirmeye çalışmıştır.

Bu bağlamda; *Despair/Çaresizlik* (Gurbet Kuşları) isimli çalışmayı derinlemesine analiz edebilmek ve metaforik anlamlarına ilişkin bilgilere ulaşabilmek adına sanatçının görüşlerine ihtiyaç duyulmuştur.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, Türk performans sanatçılarından olan Şükran Moral'ın genel anlamda sanat anlayışını incelemek, özelde ise *Despair/Çaresizlik* (Gurbet Kuşları) isimli çalışmasını analiz etmek; barındırdığı metaforik anlamları ortaya koymaktır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel veri paradigması için geleneksel ve aynı zamanda yenilikçi bir model olan fenomenolojik tasarımla modellenmiştir. Husserl'ın fenomenoloji geleneğinin bir formatı olan bu çalışmada, verilerin salt objektif setler olarak değil, verinin üretim alanı olan kişiler ve kişilerarası oluşların öznel birer imgelemi, öz-düşünümü ve içgörüsü olarak düşünüldüğü bir yöntembilim süreci işlenmiştir. Fenomenoloji, bireyin dış dünyayla kurduğu düşünsemeli ilişkisinin bir açığa çıkarıcı olarak hakikatin algısal kurulumunu denetlemeye ve teorileştirmeye yönelik güçlü bir bilimsel disiplindir.

Verilerin Toplanması

Bu çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Görüşme tekniği için yarı-yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Araştırmanın amacı çerçevesinde geliştirilen görüşme formu uzman görüşüne sunulmuştur. Hazırlanan görüşme sorularının kısa ve kolay anlaşılır olmasına dikkat edilmiştir. Veri toplama formu sanatçıya dönük 15 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular sanatçının genel sanat anlayışına ve Despair/Çaresizlik (Gurbet Kuşları) isimli çalışmasına yönelik soruları içermektedir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmanın verilerinin çözümlenmesi ve yorumlanmasında betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Şükran Moral ile ilgili yapılan araştırmalar sonucu elde edilen bilgiler; sanatçıya yöneltilen sorulardan alınan cevaplar; araştırmanın bulgular kısmında doğrudan alıntılarla verilmiş ve sonrasında yorumlanmıştır

Bulgular ve Yorum

Şükran Moral: Göçmen Bir Kimlik

Şükran Moral, Türkiye'de çığır açan performans sanatçılarından biridir. Çalışmaları, özellikle kadınlara veya yeterince temsil edilmeyen diğer gruplara yönelik şiddete odaklanarak, kadınların toplumdaki konumuna meydan okuyan, tabulara karşı direnen performansları, morglardan ve hamamlardan akıl hastanelerine kadar çok çeşitli mekanlarda yer almış, dolayısıyla sanatçı bu mekanların normal işlevlerini bozmuş ve onları söylemsel sanat platformlarına dönüştürmüştür.

Moral, performanslarına konu olan olayların aslında kendi yaşamından izler taşıdığına altını çizer. Örneğin; Roma'da güzel sanatlar öğrencisiyken oturma izin süresinin geçmiş olduğunu fark etmeyen sanatçıya hükümet tarafından verilen kâğıdın üzerinde bir damga vardır ve 'Espulsa' yazmaktadır. "Bu yazının açıklaması nedir" diye sorduğunda "Kovuldun, istenmiyorsun" açıklamasını alır. Hayatının lafı olur ve o sene 'Espulsa' isminde birçok iş yapar.

İtalya'dan atılacağı belli olunca herkes "Bir İtalyan ile evlen" demeye başlar. İşin ilginç, bir sene önce İtalyan sevgilisinden evlilik teklifini kabul etmediği için ayrılan sanatçı formalite evlilik yapmak istemez ama evliliği konu alan bir performans yapar ve 'Bir değil, üç kişiyle 'evlendim' der. Bu performansı da Mardin'deki *Üç Erkek Evlilik* işine kaynak olur.

Şükran Moral, göçmen kimliğinin yanı sıra mülteci durumuna düşmesiyle beraber kimlik, farklılık ve göçmenlik konuları üzerine düşünmeye başlar ve göçmen kimliğine bir de mülteci kimliği eklenir. Bu, sanatçının bizatihi İtalya'da üstlendiği kimliklerden birisidir. Bundan dolayı da çalışmalarını üretirken "*–miş gibi*" yapmak yerine bu durumu birinci dereceden temsil etmektedir ve bir çok çalışmasına kaynaklık etmektedir. Şükran Moral, bu "kaçak" kimlikli olma durumunu ve farklı bir kültürde yabancı bir sanatçı olarak ötekileşme olgusunu, 1994'te "Arte Espulsa ve Artista Espulsa" (Kovulan Sanat ve Kovulan Sanatçı) çalışmasında da sorgulamıştır.

1- Performans Sanatında yenilikçi tavrınız hakkında ne söylemek istersiniz ?

Yenilikçiler geçmişi reddederler, eğer bu anlamdaysa evet yenilikçiyim ama reddetmeden önce anlamak gerekir.

Geçmişten sıyrılıp geleceğe yönelmenin sanat ve sanatçıya daha fazla katkı sağlayacağını düşünen Şükran Moral'ın bu tavrı, sıyrılmanın geçmişte yaşananları anlamamak veya inkar etmek değil geçmişe takılı kalmadan ilerlemek şeklinde yorumlanabilir.

2- Yapmayı düşünüp de yapmaktan vazgeçtiğiniz bir çalışmanız oldu mu ?

Oldu, mecbur kaldım, sansürden dolayı değil imkansızlık nedeniyle ama vazgeçmedim ilk fırsatta yapacağım.

Görmezden gelinen, sansürlenene ve yasaklanan Şükran Moral sanatsal üretimlerini yapmaktan vazgeçmemiş, her çalışması bir diğer çalışmasına kaynaklık etmiş ama imkansızlıklardan dolayı bazı çalışmalarını ertelemek zorunda kalmıştır.

3- Beğenmediğiniz tekrarını yapmak istediğiniz bir çalışmanız oldu mu ?

Çoğu işimi yeniden yapmak isterim, bu beğenmekten öte mükemmele ulaşma çabası.

Mükemmele ulaşma isteği Şükran Moral'i birçok çalışmasını yenilene ve daha da zenginleştirmeye itmiştir.

4- Performans sanatçısının bedeni mi hayatı mı sahnededir sizce ?

Her ikisinin de sahnede olduğunu düşünüyorum.

Despair/Çaresizlik (Gurbet Kuşları)

Göçmenleri, yüzyılımızın kölesi olarak adlandırdığı ve 'Ötekileştirilmiş Kişileri' sanatının ana teması olarak kabul eden Şükran Moral, "Onlar günümüzün yeni köleleri, onları medyada genellikle kimlikleri olmayan, bir tekneye sıkışmış sinir bozucu bir grup insan olarak izliyoruz der". Şükran Moral; Despair/Çaresizlik isimli çalışmamda "onlara bir kimlik, bir ifade ve sonunda bir ruh vermeye çalıştım" dediği bu performansında oyunculuk deneyimi olmayan çaresizlik içinde ölümü göze alan göçmen rolündeki bir grup insanla beraber bir tekneye binerler. Performansın başında, göçmenler başları yere bakacak şekilde çaresizlik içindeyken yavaş yavaş umutlanarak etraflarına bakmaya başlarlar ve hep birlikte ayağa kalkarak varlıklarını, var olduklarını önce kendilerine ispatlayacak şekilde ellerini yüreklerine götürüp getirirler. Ardından hepsi birbirinin varlığından cesaret almışçasına kol kola girip kendi çaresizliklerine dimdik durarak meydan okurlar ve performans sonlanır. Şükran Moral bu işinde Müzeyyen Senar'ın *Bülbül Ne Gezersin Çukurova'da* adlı parçasını da kullanır.

Görsel-1 Şükran Moral, *Despair/Çaresizlik* 2012

Görsel-2 Şükran Moral, *Despair/Çaresizlik* 2012

Görsel-3 Şükran Moral, *Despair/Çaresizlik* 2013

5- ‘Gurbet Kuşları’ isimli çalışmanızın oluşum aşamasını kısaca anlatır mısınız?

Yıllardır gurbetçilerle ilgili işler yaptım. “Ötekileştirilenler” sanatımın ana temasıdır. İlk tekne enstalasyonumu 1992 yılında Roma’da yapmıştım. Denizi, kuşları ve tekneyi bir metafor olarak kullandım, teknede görülen sıradan halk aslında. Daha önce oyunculukla alakaları olmayan kişiler.

6- Sizi ‘Gurbet Kuşları’ isimli işi yapmaya iten en kuvvetli etken veya olay ne oldu?

“Ben de İtalya’da yabancı olarak öteki kişi olma, sürgün ve daha sonra mülteci olma sürecini yaşadım ve tüm yaşadıklarım beni bu çalışmaları üretmeye itti.” diyen sanatçı yaşadıklarından etkilenerek birçok çalışmasını bu etki altında kalarak üretmiştir.

7- Bu çalışmanın temelleri nelere dayanıyor?

İnsanlığın edebi sorunu olan göç etme arzusunu anlamaya dayanıyor.

8- Çalışmayı annenize adadığınız doğru mu?

Anneme adadım evet, ama maalesef göremedi çünkü daha önce kaybettim.

İnsanlar nereye göç ederse etsin neyi ve kimleri ardında bırakırsa bıraksın annesinin kalbinden ve sevgisinden göç edemeyecek, oradaki yerini hep koruyup ve en çok ta anne kalbindeki yerini özleyecektir. Çalışmayı annesine adadığını söyleyen Şükran Moral'in bu tavrını, erken yaşlarda göç serüvenini yaşayıp anne kalbindeki yerine olan özlemini giderme çabası olarak yorumlamak mümkündür.

9- Videoya bir müzik eşlik ediyor, diğer çalışmalarınızda da sık sık müzik sesi duyuyoruz. Tamamlayıcı olduğu için mi yoksa müzik kullanmanızın başka bir nedeni var mı?

Her işimde kullanmıyorum, yama olsun diye de değil çok gerekli olursa müzik kullanıyorum.

10- Neden 'Bülbül Ne Gezersin Çukurova'da' şarkısını tercih ettiniz?

Çünkü o şarkıyı iç yaralayıcı ve hüznü buluyorum.

11-Göç olgusunu birçok sanatçı işledi. Sizi onlardan ayıran en temel özelliğiniz ne sizce?

Belki de benim bir göçmen olmamdan kaynaklanıyor hayatım boyunca gittim gittim.

12- Fotoğraflarda neden bülbül imgesi kullanıldı?

Bülbül imgesi Ortadoğu edebiyatında çok kullanılır. Kendimi uçup gitmek isteyen bülbüllerle özdeşleştiririm.

13- Bu işinizin anlaşıldığını ve farkındalık yarattığını düşünüyor musunuz?

Bu işim çok sevildi umarım farkındalık yaratmıştır.

14-: Eserinizde sizin yaşamınızdan izler görmemiz gerekiyor mu?

Yaşamımdan elbette izler var. Biyografik ama evrensel temalar olduğu için herkese dokunuyor.

15- Eser nerelerde sergilendi?

En önemli sergi mekânlarından biri Londra'da Victoria and Albert Müzesi.

Sanatın her alanında imkânlar ve imkânsızlıklar sanatın seyrini etkilemiştir. Sanatını anlatırken "Ötekileştirilenler" sanatımın ana temasıdır diyen Şükran Moral, İtalya'da okul okurken bürokratik nedenlerden ötürü göçmenken mülteci durumuna düşerek göçmenliği ve mülteciliği hayatında acı bir şekilde deneyimlemiştir. Bu durum

sanatçıyı yeni üretimler yapmaya itmiştir. Bedenin ve hayat'ın sanat ortamında sahnede olduğunu düşünen Şükran Moral; yaşanmışlıkların, sanatın gücüne ve etkileyciliğine tesir edecek kadar ciddi bir rehber ve yol arkadaşı olduğunu bu çalışmalarıyla göstermiştir. Sanatçının yaşadığı her şey onun üretimlerine referans olmuştur. Şükran Moral, çalışmalarında konunun tesirine eşlik edecek, izlerken yaşanmışlıkları bir nebze de olsa yaşatabileceğini düşündüğü müziklerden ve sık sık metaforlardan yararlanmış ve bunu çok başarılı bir şekilde kullanmıştır. Sanatçı Gurbet Kuşları isimli çalışmasında, Müzeyyen Senar'ın iç yaralayıcı ve hüznü bulduğu 'Bülbül Ne Gezersin Çukurova'da' şarkısını tercih etmiş ve bu tercihiyle, performansı izleyenlere yaşanan ağır dramı hissetmeye mecbur bırakmıştır.

Şükran Moral, göçen kişinin ardına bakmayı bıraktığı ilk anda bilinmezliğe sürükleneceğinin ve bir gün hayat denizinde sular altında kalıp yok olup gideceğinin bilincinde olduğunu ama kalmanın gitmekten daha nefes kesici olduğunu deniz metaforuyla çok başarılı bir şekilde anlatmaktadır.

Sanatçı, bir diğer ismi Gurbet Kuşları olan çalışmanın isminde kuş kelimesini barındırmayı ve çalışmanın fotoğraflarında bülbül kuşunu kullanmasını, kendisini uçup gitmek isteyen bir kuşa benzetiyorum şeklinde açıklamıştır ve göç eden kişinin artık istese de eskisi gibi özgür olamayacağını, uçup gidemeyeceğini kuş metaforuyla gözler önüne sererken ayaklarında pranga olduğunu da tekne metaforuyla desteklemiştir.

SONUÇ

Göç, ister istemli isterse zorunlu olsun; sonuçta köklerinden kopuş, terk etme eylemi, özlem, hasret gibi bazen travmatik sonuçlar da doğurmaktadır.

Yaşadığı dönemin tanığı olan sanatçılar, göç olaylarına da duyarsız kalmamış ve sanat pratiklerinde insanlığı derinden etkileyen ve tesiri yüzyıllar sürebilecek kanayan yaraya parmak basmışlardır. Özellikle çağdaş sanatın disiplinler arası yeni ifade imkânları geliştirmesi, sanat eserlerinde sebepleri ve sonuçları bakımından çoklu bir yapı gösteren göç olgusunu, kapsayıcı bir şekilde değerlendirilmesini sağlamıştır.

Göç olgusuyla ilişkili aidiyet, kimlik, mekân, mekânsızlık, ötekileşme gibi kavramları sorgulayan sanatçılardan biri Şükran Moral, göçmenliği ve mülteciliği bizzat yaşamış, bunun ağır ve derin izlerini hayatının her aşamasında hissetmek zorunda kalarak, araştırmaya konu olan *Despair/Çaresizlik* (Gurbet Kuşları) isimli çalışmasını üretmiş ve bu çalışmasında; göç temasını yalın ve her anını kendimiz yaşamışçasına derinden etki bırakan çarpıcı bir dille işlemeyi tercih etmiştir. Kullandığı metaforlarla özellikle göçün yıkıcılığını etkili bir şekilde vurgulamış ve kendimizi o teknede olan, her an ölümün pençesinde gibi hisseden herhangi bir kişi gibi hissetmemizi sağlamıştır.

KAYNAKÇA

- Atan, A. (2019). Sanat ve Göç. Ahmet Atan. Erişim adresi: <http://ahmetatan.com/?p=73>, 2021.
- Baş, Ebru. (1990), *Sonrası Göçle Gelen Kültürel Etkileşimin Disiplinlerarası Sanata Yansımaları*, Dokuz Eylül Üniversitesi (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, 2016.
- Faist, Thomas. *Ulusaşırı Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*. (Çev; Azat Zana Gündoğan ve Can Nacar) İstanbul:Bağlam Yayınları, 2003.
- Fichter, J. (1996). *Sosyoloji nedir?*, (Çev: N. Çelebi). Ankara: Attila Kitapevi.
- Girgin, F. (2017). Sanatta Göç Teması, International Journal of Social and Humanities Sciences IJSHS, 2017; 1 (1): 54-75, 2017.
- TDK.(2019,15Aralık).ErişimAdresi:http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5c80385dc4e333.43762600.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları .
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.